

7. РАДИОНИЦА: ПРЕДРАСУДЕ И СТЕРЕОТИПИ

ЦИЉ: упознавање ученика са појмом предрасуда и стереотипа, освешћивање механизма настајања предрасуда и стереотипа и њихових последица.

ПОСТУПАК САЗНАВАЊА:

- упознавање са појмом предрасуде и стереотипа;
- идентификовање механизма настанка предрасуда и стереотипа;
- разликовање описа од тумачења;
- упознавање са опасностима од предрасуда и стереотипа;
- упознавање са начинима превазилажења предрасуда и стереотипа;

МАТЕРИЈАЛ:

- Флип-чарт папир,
- Фломастери,
- Прилог 1- Пут ка дискриминацији - стереотипи и предрасуде (смернице наставницима за дискусију),
- Прилог 2- Шта све чини предрасуде, подсетник за ученике.

ВРЕМЕНСКО ТРАЈАЊЕ: 45 минута

ТОК РАДИОНИЦЕ

(Преузето, преведено и модификовано из *Приручника за наставнике основних школа за интерактивни рад са дјецом у програму заштите права дјетета и превенције трговине дјецом*, Ђук-Миланков, Д., (2007): Save the Children UK, Програм за Црну Гору, Подгорица)

Корак 1 Пре почетка активности, наставник не говори ученицима којом темом се бави радионица. Тражи четири добровољца, који напусте просторију. Осталим ученицима каже да ће их поделити у четири групе. Свака група ће добити свог Марсовца, којег треба да науче једну једноставну вештину. Проблем је у томе што он не говори и не разуме наш језик, зна само шта значи лево и десно.

Напомена за наставника: веома је важно нагласити ученицима да група не сме да уради задатак уместо Марсовца, већ да нађе начин да му објасни шта он треба да уради. Вештину мора да обави Марсовац сам!

Корак 2 Наставник подели ученике у групе; вештину коју треба свог Марсовца да науче ће чути када га добију, односно када им га доведе. Затим, наставник изађе из просторије да би ученицима у улози Марсовца дао инструкције. Каже им да не разумеју језик којим група прича осим лево и десно, и да сваког од њих група којој буде додељен треба да научи једну вештину. Задају се једноставне вештине као што су: везивање једне пертле, откопчавање џемпера, откопчавање ципзара на јакни, облачење јакне, и слично. Два ученика у овим улогама треба притом да се све време мрште, гунђају, врпоље; један да се све време смеје и весели, а један да се све време труди да са члановима групе одржи дистанцу од једног корака (да толико буде удаљен од њих).

Корак 3 Када су особама у улози Марсовца објашњене улоге, наставник их уводи у учионицу. Сваког од њих додељује једној групи и при том саопштава групи коју вештину треба Марсовца да науче. Игра траје 5 минута.

Корак 4 Групе добијају задатак да опишу свог Марсовца (да одговоре на питање какав је он/она), а Марсовци да опишу групе које су их училе (какви су чланови групе).

За ову активност имају 5 минута.

Групе и Марсовци извештавају. Наставник записује на флип-чарту.

Корак 5

Коментар наставника: Ова активност нам показује како опажамо друге, поготово оне који су различити од нас. Враћа се на описе учесника, објашњавајући на примерима разлику између описа и тумачења. На пример, Марсовци који се мрште (што је опис њиховог понашања), вероватно ће бити процењени као агресивни, непријатељски настројени; Марсовац који са саговорницима држи раздаљину од једног корака (опис понашања), обично се види као плашљив. Тумачења су основа предрасуда. Из њих проистиче шта осећамо и како вреднујемо неку особу, а из тога даље проистиче наше понашање према њој. На пример, ако у разред дође нов ученик/ца који за време одмора остаје сам/а, не прилази другој деци (опис понашања), и ако га/је деца доживе као надменог/у, уображеног/у (тумачење), неће га/је волети (негативно ће га/је вредновати), и избегаваће га/је, оговарати, неће га/је звати на рођендане, и сл. (акција). А та особа је можда само несигурна, тешко јој је да се навикне на нову средину. Из наших стереотипа и предрасуда могу произаћи понашања која су веома болна и угрожавајућа за другог, те је стога веома важно да препознамо своје предрасуде, и да не дозволимо да прерасту у акцију.

Подсетник наставнику за коментар и подстицање дискусије може бити Прилог 1 - Пут ка дискриминацији - стереотипи и предрасуде.

Поделити ученицима извод *Шта све чини предрасуде* као подсетник, Прилог 2 - Шта све чини предрасуде.

Прилог 1 - Пут ка дискриминацији - стереотипи и предрасуде

Сви ми припадамо различитим групама истовремено, било да смо тога свесни или не. Али кад једном постанемо свесни да припадамо некој групи (полу, узрасту, навијачима неког тима, обожаваоцима неког певача, занимању, народу, вери), често се догађа да све друге, оне које не припадају баш тој групи, доживљавамо као погрешне, понекад од њих зазирамо.

Људи су склони да понашања која су им нова и непозната проглашавају за НЕОБИЧНА – само зато што су њима необична. Од тога па до уверења да су та понашања ПОГРЕШНА, да са онима који се тако понашају нешто није у реду, често је само један корак.

Када направимо тај један корак дошли смо до ПРЕДРАСУДЕ. Предрасудама често попуњавамо »рупе« у свом не/знању о другима и не/разумевању оних који су другачији од нас. Пошто их не познајемо и не разумемо, понекад почињемо да их се плашимо. А од предрасуде и страха до дискриминације (односно ускраћивања једнаких права другима) још је један корак. Одатле па

до НАСИЉА према онима који су другачији, такође је још један корак. (Како до шаргарепе, Југословенски центар за права детета, 1999).

Стереотипи (генерализације) су уопштене представе о особинама припадника/ца неке групе. Примењују се на сваког појединца из групе. Могу бити позитивни и негативни. На пример, позитиван стереотип је да сви дечаци воле фудбал, а негативан да су све плавуше глупе. Ако је стереотип позитиван, угрожава право неког/неке припадника/це групе на различитост; а ако је стереотип негативан, угрожава све припаднике/це групе.

Један од разлога формирања стереотипа је што нам је тако – лакше! Улажемо мањи напор него када бисмо стварно покушали да упознамо припаднике неке групе.

Стереотипи често доводе до **предрасуда** – негативних ставова према припадницима/ама неке групе (народима, појединцима, институцијама...). Предрасуде су праћене снажним емоцијама, тешко се мењају и могу да утичу на понашање људи. Дискриминација је понашање које проистиче из предрасуда (на пример, уколико неко има предрасуде према припадницима/ама одређене етничке групе, може да одбије да ради са њима).

Стереотипи увек потенцијално угрожавају припадника групе о којој је реч. Негативан стереотип угрожава сваког појединца који припада тој групи, а када је позитиван или неутралан, угрожава право припадника групе да буде различит (дечак који не прати спорт,... одликаш који није увек спреман да одговара и сл.). Људи су мање или више склони да генерализују, уопштавају, зато је важно препознати га код себе, како бисмо се против њега борили, јер је опасан. Колико је тешко бити жртва стереотипа најбоље осетимо на сопственој кожи када смо сами предмет и жртва предрасуде и стереотипа.

Све врсте етикетирања, стереотипног мишљења и предрасуда представљају опасност у комуникацији зато што појединцима укидају право на индивидуалност. И позитивни и негативни стереотипи су опасни пошто нам укидају право да будемо другачији и своји и представљају оптерећење и ограничење (на пример, од деце коју смештамо у категорију “паметни” или “одговорни” увек много више очекујемо, што за њих може представљати велико оптерећење).

Прилог 2 - „Шта све чини предрасуде“

1. Шта знам о некој особи или групи?

Моје тумачење понашања које видим: агресиван/на је, безобразан/на, глуп/а, досадан/на, луд/а...

2. Шта због тога осећам и како то вреднујем?

Љути ме, плаши ме,... и негативно то вреднујем.

3. Како се због тога понашам према особи или групи?

Оговарам га/је.

Не дружим се са њим/њом.

Избегавам га/је.

Исмевам га/је.

Тучем га/је.

Могућност реализације 2

(Преузето, преведено и модификовано из *Приручника за наставнике основних школа за интерактивни рад са дјецом у програму заштите права дјетета и превенције трговине дјецом*, Ђук-Миланков, Д., (2007): Save the Children UK, Програм за Црну Гору, Подгорица)

Корак 1 Свака група добије задатак да опише какве су особе које имају одређену карактеристику. Једна група описује какве су особе које воле дуго да спавају; друга група описује какве су особе које воле да гледају хорор филмове; трећа група описује какве су особе које воле много да једу, четврта описује особе које воле да путују и пета особе које слушају народну музику.

Групе раде индивидуално.

Корак 2 Размена у великој групи. Наставник записује одговоре група на флип-чарту или табли.

Корак 3

Коментар наставника: Ова активност нам показује како опажамо друге. Враћа се на описе ученика, објашњавајући на примерима разлику између описа и тумачења (на пример, воли да гледа хорор филмове је опис понашања, док би тумачење било када за ту особу кажемо да је лудак, чудак, и сл.).

Тумачења су основа предрасуда. Из њих проистиче шта осећамо и како вреднујемо неку особу, а из тога даље проистиче и наше понашање према њој. На пример, ако у разред дође нов ученик/ца, који за време одмора остаје сам/а, не прилази другој деци (опис понашања), и ако га/је деца доживе као надменог/у, уображеног/у (тумачење), неће га/је волети (негативно ће га/је вредновати), и избегаваће га/је, оговарати, неће га/је звати на рођендане, и сл. (акција). А та особа је можда само несигурна, и тешко јој је да се навикне на нову средину.

Из наших стереотипа и предрасуда могу проizaћи понашања која су веома болна и угрожавајућа за другог, те је стога веома важно да препознамо своје предрасуде, и да не дозволимо да прерасту у акцију.

Потсетник наставнику за коментар и подстицање дискусије може бити Прилог 1 - Пут ка дискриминацији - стереотипи и предрасуде.

Поделити ученицима извод *Шта све чини предрасуде* као подсетник, Прилог 2 - Шта све чини предрасуде.

Прилог

Додатни материјали - линкови ка кратким видео материјалима који се могу користити на овој или другим радионицама које се баве темом предрасуда и стереотипа. Продискутовати са децом.

- О предрасудама и стереотипима:

<https://www.youtube.com/watch?v=IUUNKUa32iQ>

- Погледати кратки видео - материјал: *Inspiring The Future - Redraw The Balance*. Обратите пажњу на стереотипе који су у основи понашања. (Деца у вртићу су добила задатак да нацртају ватрогасца, хирурга и борбеног пилота.)

<https://www.youtube.com/watch?v=qv8VZVP5csA>

- Stop stereotypes and prejudices:

<https://www.youtube.com/watch?v=BO6PQHGXnlk>

- Дечји цртежи о научнику:

<https://www.facebook.com/watch/?v=10155260880371479>

<https://www.facebook.com/worldeconomicforum/videos/10155260880371479/?v=10155260880371479>

- Можете погледати кратки видео материјал *Do not judge too quickly* који на духовит начин представља пребрзо закључивања на основу непотпуних информација:

https://www.youtube.com/watch?v=g_om7oc5EBE